

1. Melchioris Schmidij Diss. de Linguis sacris. 1685.
2. Joh. Bernh. Hahn Diss. de appellatione Linguae
Hebraeae, quae dicitur Sancta. 1713.
3. Joh. Henri. Honel Diss. de vocis quam Hebraei vocant
Jehia. 1673.
4. Valent. friderici Diss. de filia vocis. 1670.
5. Henri. Liedert Diss. de mandato scribendi novum testamentum. 1719.
6. Joh. Henri. Lypij Diss. de usu Linguae Syriacae. 1726.
7. ejusdem de historia Linguae Sanctae. 1726.
8. Mich. Ghercke Diss. de fama Graecae Linguae. 1716.
9. Joh. Bernh. Hahn Diss. exhibens decadem observan-
tionum philologicarum, e Literatura Graeca, Chr.
10. ejusdem, de appellatione Linguae Chrae. quae dicitur Sancta
1715.
11. ejusdem, Diss. exhibens decadem observantiarum
philologicarum e Literatura Orientali. 1715.
12. Bernh. von Salden Diss. de Aora, 1709.

DISPUTATIO PHILOLOGICA,

Evincens

I. CANES LAZARUM Luc. XVI. 21.
ACCEDENTES NON ESSE DIVITIS EPULONIS SERVOS.

II. PAULUM II. COR. XI. 25. ΝΥΧΘΗΜΕΡΟΝ
NON IN CARCERE, SED IN PELAGO NAUFRAGUM TRANSEGISSE.

Opposita

THEOPHILO sic dicto AMELIO,
Novo cuidam Ephemeridum Philologicarum Autori,

Quam

AUXILIANTE DEI GRATIA,
RECTORE ACADEMIÆ MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO ET EXCELSISSIMO PRINCIPE ac DOMINO

DOMINO FRIDERICO
WILHELMO,

REGNI PRUSSICI, ELECTORATUS ET PROVINCiarUM
BRANDENBURGICARUM HÆREDE &c. &c. &c.

CONSENTIENTE AMPLISSIMO PHILOSOPHORUM ORDINE,
IN ACADEMIA PATRIA

Pro Receptione in Facultatem

publicæ ventilationi exponit

PRÆSES

M. CHRISTIANUS GABRIEL *Sischer!*

Regiom. Pruss.

RESPONDENTE

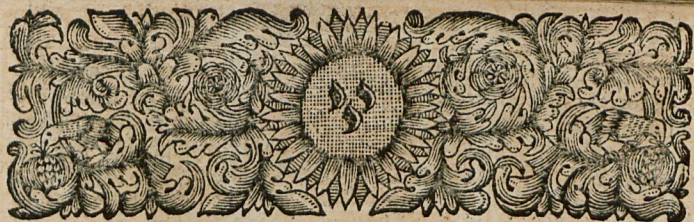
CHRISTOPHORO Langhanssen/

Regiom. Pruss.

Anno MDCCXII, die XXIII. Aprilis, H. L. 2 C.

D E O,

**PATRIÆ,
PATRONIS
ET
AMICIS.**

Ad pag. 7.

LOCUS I.
De canibus Lazari ulcera lam-
bentibus.

Luca XVI. 20. 21.

¶. 20. Πρωχός δὲ τις ἦν ὀνόματι, Λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτῶ ἡλωμένον.

¶. 21. καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχθῶν τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶ πλοσίσια· ἀλλὰ καὶ οἰκύνῃς ἐρχόμενοι ἀπέλεγον τὰ ἔλκη αὐτῶ.

Versio Lutheri.

¶. 20. Es war aber ein Armer mit Nahmen Lazarus/ der lag für seine Thüre voller Schwere.

¶. 21. Und begehrete sich zu sättigen von den Brotsamen/ die von des Reichen Tische fielen: Doch kamen die Hunde/ und leckten ihm seine Schwere.

§. I.

Tut hæc ipsa seu parabola seu historia plurimis sit exposita eruditorum controversiis; nemini tamen hæcenus ab-
orta dubitatio, quin agrotantem Lazarum proprie sic dicti canes accesserint, ejusque ulcera delambent.
Primus hoc ipsum in dubium vocare ausus est

A

AME.

AMELIUS, qui canibus hinc procul abactis, concatenata ante divitis fores mancipia mavult egisse excubias & qualescunque Lazaro tullisse operias. Ich halte dafür, inquit, daß diejenigen sehr fehlen/ welche hier leibliche Hunde verstehen: vielmehr glaube ich, daß bey reifferey Untersuchung der Grundsprache und anderer Umstände mehr/ durch die Sunde des reichen Mannes Thorhütter füglich verstanden werden können. Das Wort *κύωνες* oder Hunde wird sowol bey Griechischen als Lateinischen Scribenten (præter *Sagittarium* de januis veterum, vide *Vossium* lib. IV. Instit. Orat. p. 89. & plures alios laudatos *Sauberto* c. XIV. de Sacrificiis Veterum p. 337. seq.) von den Thorhütern gebraucher/ und sind die Ursachen den Gelehrten wol bekandt/ (quia olim cum canes tum custodes sive janitores in catenis erant) weil sonst der heilige Lucas für allen Männern Gottes die älteste Schreib-Art hat/ (de convenientia styli Polybiani & Luca plura monent *Alex. Morus* in notis ad N. T. *Priæcus* & *Casaubonus*, quem imprimis vide ad Matth. I. 19.) und das Wort *κύωνες* oder Hunde wie gesaget/ bey denen zierlichsten Scribenten in einem solchen Verstande wird gebraucher/ zweiffle ich gar nicht an dem wahren Grund meiner Erklärung: welcher auch die übrige Umstände nicht entgegen sind. Im vorgehenden 20. vers. wird gedacht/ daß Lazarus für des Reichen Thür/ oder wie es nach dem Griechischen eigentlich lauret (*πύλας*, uti probe monet *Stephanus, Clericus* in quæst. S. p. 35 r. sunt ampliores valvæ aulae seu atrii, *Hogæ* verò fores ipsius palatii) für des Reichen äußersten Thor gelegen. Bey solchen Thören wurden die Thorhütter welche insgemein die allergeringste Knechte waren/ (erant igitur ex *Mediastinorum* ordine. Plura vide ap. *Petrum Pitheum* lib. II. Subciv. c. IX. & *Lucam Fruterium* lib. II. Verisimilium c. XI.) mit Ketten gleich denen Hunden angefesselt/ damit sie Tag und Nacht ein wachsamtes Auge hätten. Indem nun des reichen Mannes Thorhütter täglich den Lazarum für Augen sahen; und zugleich unter alles Gesinde/ am nächsten umb den Lazarum waren/ haben sie dessen Wunden verbunden/ zumahlen da das Wort *ἀποδέξαι* nicht allein lecken/ sondern auch verbinden/ lindern und dergleichen heißet (per metalepsin vel synthesin, cujus rei plurima in N. T. sunt exempla.) Wolte man einwerffen/

werffen / daß rechte Hunde allhie müſſten verſtanden werden / weilt der Broſamen gedacht wird / ſo antworthe / daß die Broſamen nicht allein denen Hunden / ſondern auch denen Knechten übrig gelaffen worden. (ex Plutarcho & Xenophonte hoc probat Gatackerus in Adverſariis poſthumis c. 43.) ſo gar / daß auch deßwegen die Knechte offters Hunde oder *novæ* genennet ſind. (locus eſt hanc in rem inſignis Xenophontis ap. Gatackerum l. c.) Sed verò ne ſub novæ hujus veritatis ſpecie, novus error prodierit, non immerito verendum eſt. Equidem ea nos non tenet, quæ Pontificios, canum religio, ut præſentes ulcerofis Lazari linctores, cum blandienti illo Tobix catello, rebus fidei accenſeamus, (*) atque hinc ex ſeveriori canum criſi errorem quendam dogmaticum, ne dicam Hæreſin, metuamus; attamen cum nec in leviffimis divina ſit negligenda veritas, minimum ab errore critico liberare non poſſumus THEOLOGUM, quandoquidem Spiritus Sancti verba pro ſuo lubitu formare, & ex quovis quodvis fingere non dubitat.

(*) vide Joh. Gerhardi Explicat. Evangel. Elencht. p. 1018.

§. II.

Quicquid certe ad nugæ ſuas colorandas hic apponit, partim falſum, partim alienum, partim dubium & obſcurum eſt. Quod *κυνόμαρον* & caput novæ expoſitionis attinet; nondum extra dubitationis aleam poſitum eſt, cuſtodes Græcis pariter & Latinis *canes* appellari. Quorumcunque circumſpicio, ſervos quidem & mancipia canum inſtar portas cuſtodire, (a) non vero canum nomen ſuſtinere experior. Ignorant hunc reciprocum canis & cuſtodis uſum præſtantiffima quævis Græca & Latina lexica. Nec quicquam hæc de re obſervant utriusque literaturæ Critici apud GRONOVIVM (b) & GRÆVIUM (c) in recensendis ſervorum apud Veteres denominationibus, officiis & ſimilibus occupati. Quæ apud VOSSIVM (d) & SAUBERTIVM (e) hanc in rem colliguntur ſuffragia, maximam partem à Latinis, hic removendis, mutuata ſunt; & de cætero vel dubio cuiſdam SENECAE loco (f) innituntur; vel nil præ ſe ferant aliud, quam quod canes catenarii cuſtodum nomen aliquando tulerint; vel ad ſummum, quod his canibus ſubinde ſervi & abjecta valde mancipia

A 2

per

per discursum assimilata fuerint. ÆSCHYLUS (g) ex Græcis unicus à VOSSIO (b) impertinenter allegatur, siquidem hic speculatorem introducens conquerentem κυνός δίστην κομμάδας *canis in morem excubare se*, non canem eum vocitat, sed cani tantum comparat. Quærens & XENOPHONTIS (i) est, quem loco ap. GATACKERUM (k) obvio, ante alios consideratum AUTOR voluit. Concedimus quasdam apud LUCAM phrasas antiquorum Græcorum idiomatici congruere, uti ex ALEXANDRI MØRI, PRICÆI, & CASALIBONI in hanc Evangelistam notis videre est. Interim convenientia illa styli tanta non est, ut in omnibus profanos æmulari Divinus Scriptor putandus sit; quare etiam si Græci veteres subinde janitores & mancipia κύνες dixerint, non tamen eapropter idem necessario LUCÆ usu venit. Imo cum ille vocis significatus, si extat sit oportet rarissimus, unde constabit, quod Apostolus præcisè eum huc transsumpserit, nec vulgatissimum quo κύνων *canem* notat, ap. Veteres æque receperit, retinuerit?

(a) vide *Plautum* in *Trinummo* Act. IV. Scen. II. v. 28. & ad eum *Taubmannum* p. 136f. item *Senecam* lib. III. de Ira c. 37. & ibid. *Lipsum* T. I. p. 150. edit. Amstelod. 1672. 8. nec non *Gatackerum* *Advers.* Posth. c. 38. p. 387. ed. Lond. 1659. (b) in *Thesaurò Antiquitatum Græcar.* (c) in *Thesaurò Antiquitat. Romanar.* (d) de *literarum permutatione* p. 101. ubi remittit Lectorem ad *Instit. Orat.* lib. IV. c. 6. p. m. 89. (e) de *Sacrificiis Veterum* p. 337. (f) l. c. (g) in *Agamemnonis* init. (h) l. c. (i) *Instit.* l. 8. (k) l. c. cap. 43. p. 428.

§. III.

Sane circumstantiæ textus, quas invitas in subsidium trahit AMELIUS, adeo ipsi favent, ut aperte potius contradicant. Ex præcedenti v. 20. notandum monet: Lazarum ante extimam aulam portam neglectum jacuisse, πυλώνα quippe STEPHANO (a) & CLETRICO (b) annotantibus esse exteriores adium valvas. Hoc vero loco eum quondam servi vilissimi, seu ut ex PITHOEO (c) & FRUTERIO (d) Autor conjicit mediastini, fuerint custodiæ ergo alligati, fingit inter hos & agrum Lazarum quandam familiaritatem indices accrevisse, tandemque vigiles Lazari forte miseria tactos ægrotantis ul-

ccra

cera pollinxisse. Sed vero utut concedamus in Profeucha (e) loco mendicantium ordinario (f) seu ad vestibuli fores decubuisse Lazarum, quem pictores magno errore Epulonis triclinio fingunt proximum, ERASMO SCHMIDIO, (g) DILHERRO (h) atque ROHRIO (i) propterea vapulantes; non tamen videtur opus, ut janitores ei addamus focios. Possunt enim canes, vel villatici & venatici, in vestibulo circa aulam vagabundi; vel peregrini & erratici, à mendicis validioribus, foribusq; præfidere solitis, alias arcendi (k) majore probabilitate intelligi.

(a) in Thesauro Græco ad vocem πύλη. (b) in Quæstionib. Sacris, p. 351. adde Bernb. Lamy Comment. in Harmoniam & concordiam quatuor Evangelistar. lib. LV. c. 16, p. 355. Paris, 1699. Q. edit. (c) lib. II. Advers. Subciv. c. 9. (d) lib. II. Verisimilium e. II. (e) vid. Turneb. Advers. lib. I. c. 23. (f) uti ex Homeri variis locis probat Struckius Antiqu. Conv. lib. II. c. 5. p. 237. edit. Lugd. Bat. 1695. (g) in Notis & Animadvers. in N. T. ad c. XVI. Luc. v. 21. p. 590. a. & 592. b. (h) Dissertat. Academ. Tom. I. p. 723. (i) in Pictore errante c. II. sect. II. n. 12. (k) lege Struckium l. c.

S. IV.

Nam I. dicuntur οἱ κύνες ἐρχόμενοι, canes advenisse, non quidem moti quadam misericordia, quam irrationalibus sine ratione tribuunt Pontificii (a) M. SAM. THEOD. SCHOENLANDIO (b) notati & forte nimium inveteratæ EVLOGII (c) CYRILLI (d) aliorumque Rhetoricationi confisi; sed quod canes domestici, ut scilicet ERASMUS SCHMIDIUS (e) auguratur, mendicantem Lazarum ex aula frequentatione & quotidiana præsentia haberent cognitum, jamque eo magis acceptum, quod præter tetricum rancidi vitæ & tabescentis cadaveris spiraret odorem, quem sponte sua canes investigant; peregrini autem alii exanimem fere & prostratum non metuerent, sed audacius, ut cadaver convolverunt, invaderent. Quis vero vigiles ad Lazarum accessisse dixerit? Hi foribus alligati discedere neutiquam poterant; nec ulla ratione videtur probabile, janitoribus excubias agentibus, mendicum adeo propinquum ad aulam accessum obtinuisse, ut vigilibus se immiscere potuerit. Sane horum officium erat, non solum peregrinos & incognitos ab ædium aditu ar-

cere sedulo, sed quavis etiam inhonesta & à magnatum gravitate aliena spectacula amoliri. Numquid vero homine exeso, ulceroso & jamjam morituro potest esse molestius? *Scilicet*, ait PIGNORIUS, (f) janitores admisissent hominem ulceribus scatenem, dorso ipso licituri quicquid oculos nauseabundi Domini offundisset.

(a) ex cæteris *Didacus Stella* in *Lucam* p. 295. (b) im Beweis! daß Lutheri Version des N. T. wegen vermeinter süßen Uebersetzung etlicher Derter die Wahrheit bißhero mit nichten aufgehalt. n. Dresden 1702. 8. p. 254. (c) ap. *Photium* in *Biblioth.* p. 1618. edit. Rothomag. 1613. (d) in *Cordeis* *Catena Græcorum Patrum* ad h. l. (e) l. c. (f) *lib. de Servis* p. 218. edit. Patav. 1659. Q.

s. V.

II. Dicuntur canes ἀπολελεχένοι τὰ ἔλη αὐτῶ, *delambisse ulcera ejus*: quod nequaquam de cura & obligatis ulceribus capi potest. Descendit enim ἀπολείχων à verbo primitivo λέχων, *lambere, lingere* Hinc THEOPHRASTUS (a) ἕως τὴν προοθίαν ὅπλην λείξας χειμῶνα ἢ ὕδωρ σημαίνει. Et ARISTOPHANES (b) licet obscuro sensu ἐν κασαιρισίσι λείχων τὴν ἀπόπτυσον δρόσον. Qui lambendi significatus & in derivatis constanter retinetur. Sic λεχμάζων ap. HESIODUM (c) de duobus Draconibus, qui oralambebant, & si bila vibrabant, adhibetur, & apud THEOCRITUM (d) legimus: καὶ οἱ λεχμάζοντες δέρον, *lambentes collum*. Pariter λεχμάω hoc sensu ab OPIANO (e) sumitur: ὡς ἀρηλῶ λεχμάωσα φίλας ἐνεπλάσασατο πόδας Nec abeunt abhinc composita: ἀναλείχω *lambo, delambo, dialείχω perlambo, ἐπιλείχω in superficie lambo, vel lambo simpliciter, περιλείχω circumlambo, circumcircalingo*. In specie ἀπολείχω *delambo, delingo, lambendo aufero*, significat ATHE- NÆO (f) unde & ἀπολεχμάω ap. HOMERUM (g) idem est. Nullus ergo hic vel *velandi* vel *curandi* significatus locum habet. Solum verbum ἐκλείχων sensum quandam medicum præ se ferre videtur. Illud enim DIOSCORIDI (h) idem quod *ligurire, in ecligmate sumere* denotat, hinc & ἐκλιγμα *ecligma pro medicamento quod delingitur*, seu quod ori inditum sensim liquefit & deglutitur, h. e. pro ἀετηριακῶ adhibetur DIOSCORIDI. (i) Sed si dicendum quod res est,

est, neq; hoc à propria thematis notione abit, sed specialem saltem lingendi significationem sibi vindicat. Unde non video, quo jure AMELIUS ἀπολείχων in alium quendam sensum figuratū traxerit, nec proprium receptumque retinuerit. Concedo lubens metalepses seu syntheses in N. T. non raro esse obvias, & in uno verbo quandoque duas significationes peculiari lingvæ sanctæ idiotismo concurrere, ut exemplis GLASSIUS (k) edocet. An vero in ἀπολείχων quædam synthesis statuenda sit, valde dubito. Quis enim sibi persuadere poteretur, janitores putida Lazari ulcera delambisse, & ablinctâ bonis modis obligasse. Sane à spurco tali ministerio natura hominum abhorret penitus. Prior autem atque propria verbi ἀπολείχων significatio cum custodibus non conveniat, neque altera liniendi, curandi, vel contegendi notio cum priori per metalepsin hic concurrere poterit.

(a) de signis imbrum & ventorum. (b) in Equitibus. (c) in Scuto Herculis §. 235. (d) Idill. 19. (e) lib. III. de Venat. (f) lib. VI. (g) Il. Φ. (h) lib. I. c. 95. (i) lib. II. c. 125. (k) Phil. Sac, Tr. III. can. II. col. 747.

§. VI.

III. Si κύνες ἀπολείχοντες fuissent vigiles Lazari ulcera obtergentes & linientes; sequeretur, Lazarum levamen aliquod ex canum ministerio retulisse, sed id contra textum fingitur. Tantum enim abest, ut per canes quandam opem Lazaro obtigisse Scriptura indicet, quin potius maximam ejus miseriam in eo colloquet, quod canes venerint, tabidaque & dolorosa ejus ulcera lamberint. Hinc postquam Christus dixerat: *Et erat quidam mendicium, nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus ulceribus plenus, cupiens saturari de micis, que cadebant de mensa divitis;* addit: Ἄλλα καὶ οἱ κύνες ἐσθίουσιν ἀπολείχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ. Quæ verba SYRUS recte translulit חַן לְחַן כְּלָבִים Sed etiam canes &c. item CASTELLIO: *Quin & canes &c. cum quo faciunt ERASMUS & BEZA, reddentes: Sed & canes venerunt &c.* Scilicet particula ἀλλά ἔ non pro simplici ἀλλά sed vel rament legendæ sunt; verum eam habent vim atque indolem, ut ad ea, quæ posita sunt, aliquid ulterius aut majus addant, ceu inter alia

cx:

ex XENOPHONTE discimus, apud quem (a) cum Antisthenis quasdam laudes exposuisset, Socrates subjungit ἀλλὰ καὶ Φιλονομίος ἐστίν. Unde placet eorum institutum, qui præsentem locum per ellypsin quandam explicant; non quidem eam, quam sine Veterum exemplo, sine ullo fundamento comminiscuntur aliqui, (b) ut sensum formant: *Cupivisse pauperem vel micis saturari; ἀλλὰ Verum nihil impetrasse, neque in aream admissum, sed foris, non secus ut cada-ver vivum, jacuisse. Καὶ οἱ κύωνες &c. atq; adeo canes accessisse; sed per illam, quam LAMBERTUS BO (c) detexit, atque magnus ille Hamburgensium Polyhistor DOMINUS D. JOH. ALBERT. FABRICIUS suo calculo comprobavit (d) hujus sententiæ: Δόξα ἐ μόνον ἐβέβητο ἀλλὰ καὶ κύωνες ἐρχόμενοι. Lazarus non solum ante fores jacuit, sed etiam canes venerunt &c.* Hæc quippe rei optime convenit. Quodsi enim totam textus œconomiam excutimus, hoc sane edocemur, quod Christus deploratam hominis conditionem exaggerare voluerit, eoque sine summum quod erat ad extremum rejecerit. Quare Lazarum non tantum ceu mendicum, ulcerosum & famelicum depingit, sed adeo miserum & miserrimum nobis sistit, ut viribus plane fractus, atque ante Divitis aulam decumbens, deficiente hominum ministerio, nequidem canes, spontaneos illos ulcerum medicastros abigere potuerit, sed contra horum linctum, ob familiaritatem & saniem ex ulceroso corpore scaturientem, sine dubio strenuum magno cum dolore sanitatisque detrimento ferre coactus fuerit. Dolorem certe canum lingvas Lazaro excitasse admodum est verisimile. Quippe canes ἀπέλεχον delingebant, lambendo auferebant τὰ ἔλκη αὐτοῦ ulcera ejus. Quodsi vero iudice LYSERO (e) dolore non caret, quando ulcera nondum matura attinguntur & contrectantur; quanto magis molestum erit totalem ulcerum ablationem tolerare. Valetudini etiam ille canum linctus plus obfuit quam profuit. Etenim dum ægri ulcera lambendo mundabantur, inedia jam tum famelici, multum accrevit, atque hæc cum ex omnimoda justæ dietæ defectu debire fatiari non posset; vires ægrotantis reliquas exhaustis, morbi vehementiam auxit, mortem

tem denique accersivit. (f) Locum ergo suum feliciter hic tucatur canes, nec à decumbente Lazaro per janitores se patiuntur abigi.

(a) Apomn. III. (b) conf. eruditam *M. Andr. Ludov. Königsmani* disput. ad Luc. XII, 19, seq. de paradoxo, de divite epulone à Christo immisericordix non accusato, & de ejus orationis vero scopo ac argumento, Kiloai 1708 §. 13. (c) in mysterio ellypsos p. 268. (d) in datis ad modo laudatum *Königsmannum* literis. confer. *Cornel. à Lapide* comment. ad h. l. (e) in Harmonia ad h. l. p. m. 1311. (f) lege hic Anonymum in der Untersuchung erstlicher Orter N. T. die wegen übler Uebersetzung die Wahrheit aufgehalten haben. p. 187. editionis. Franckii Bibli. Anmerkungen subjuncta.

Ad pag. 10.

LOCUS II.

De Paulo in profundo periclitante.

II. Cor. XI. 25.

ψ. 25. τρις ἔρραβίδην ἀπαξ ἐλυθάδην, τρις ἐνανάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ ἑυθῶ πεποιήσα.

Versio Lutheri.

ψ. 25. Ich bin drey mahl gestümpet / ein mahl gesteiniget / drey mahl habe ich Schiffbruch erlitten / Tag und Nacht habe ich zugebracht in der Tiefe (des Meers.)

s. I.

Iόν βυθόν seu PROFUNDUM, in quo νυχθήμερον Paulus egit scrutaturi, ipsi in profundas meditationes se demittant interpretes. Neque enim sufficit turbidis maris fluctibus naufragum commississe Apostolum, sed his in obscuro quodam magna que altitudinis puteo; illis in

B

pro-

profundo abditoque carcere Paulus latitavit absconditus. Ex ceteris postremam suo animo imbibit sententiam noster, quem notamus, AMELIUS, pluribus, ut fatetur, rationibus persuasus, quibus & audacior factus, alteram quam cum LUTHERO sequimur de Paulo in aquis periclitante sententiam, his telis atque machinis impugnat: Wenn der Apostel Tag und Nacht in der Tiefe des Meeres hätte zugebracht/ wäre es gewiß ein grosses Wunder/ welches der Heil. Geist wohl hätte aufzeichnen lassen: Allein ich bin einer ganz andern Meynung. Denn weil es nach der Heil. Sprache nur bloß heisset in der Tiefe (vox *ταλδωρης* in fonte deest) halte ich dafür/ daß der Apostel ein sehr heftliches/ dunckles/ oder tiefes Gefängniß unter der Erde verstehe/ (sic & carcer Athenis *βίγαδεου* dictus est, confer. *Valesium ad Harpocratonem*. Pari ratione eleganter Paulus carcerem appellat *βυθου*) zugeschweigen vieler Gründe/ bin ich versichert/ daß/ wenn der Apostel auf die Tiefe des Meeres gezielet hätte/ gar anders die Worte würden eingerichtet seyn. (altum Græci & Latini pro mari usurpant. Dixisset igitur Paulus in alto maris.) Quæ ipsa si excutimus, tria potissimum aduersus nos urgeri deprehendimus.

§. II.

I. AUTOR objicit: *Si Paulo de profundo maris sermo esset, aliter verba informasset. Nam Græci & Latini pro mari usurpant altum; dixisset igitur Paulus se in alto maris fuisse.* Sed hic ictus ferit æra. In confesso quidem positum est, Græcos & Latinos profunditatem aquæ altitudinis nomine per hypallagen denotare. Exemplum dare possunt LXX. sic dicti Interpretes, qui Habac. III. 10. ita reddere: *ἐδωκεν ἡ ἄβυσσος ὄψιν αὐτῆς ἰσχυρὰς πλωτῶν αὐτῆς.* Ex Latinis VIRGILIUS (a) *In altum, iniquiens, vela dabant lati,* & LACTANTIUS (b) scribens: *Eadem ratione hanc vitæ viam queri oportet, quæ in alto viâ navibus queritur.* Quos imitati Germani dicunt: *Auf die Höhe h. e. auf die Tiefe fahren.* Luc. V. 4. *Quin vel ipsi Orientalibus hoc in more positum est.* Hinc Habac. III. 10. legimus: *נשן תהום קלו רום יריהו נשן* quæ CHALDÆUS ita transtulit: *ארים*

δὸν τὰ ἔργα κυρίως, ἢ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ βυθῷ (loquitur de Israelitis mare rubrum transeuntibus.) Illustri etiam THEOPHANS locus est: (d) Ἐνταῦτα τῷ λογῷ γενομένου ὡσπερ ἀπὸ τινὸς σκοπιᾶς ὑψηλῆς πολὺν ὄρω δογματῶν βυθὸν πρὸς ὃν διανήξασθαι τέθηπα δέδοικας μὴ τῷ τὸν νοημάτων ἀπεργάντῳ ἢ ἀδρανῆς ἡμῶν, διάνοια ὑποβρύχῳ γένηται. In hunc jam delatus orationis locum video, tanquam ex edica quadam specula altissimum doctrinarum pelagus, quod enavigare pertimesco, veritus ne immensitate sententiarum imbecillitas nostra submergatur. Cur non ergo Paulus per βυθὸν profundum maris intellexerit? Equidem vox Græca βυθός VATABLO (e) & ERASMO (f) iudice tam late significationis est, ut & CARCERIS PROFUNDITATEM possit comprehendere. Sed id à præsentī loco alienum est, neque caret oppositi formidine AMELII hypothesis, qua Paulum ad similitudinem Atheniensis Barathri (g) carcerem suum βυθὸν appellasse statuit. In carcere enim non νεχθήμερον, sed tempus multo longius captivus detinetur. Nec carcer licet profundissimus tanquam naufragio major poni potest. Præterea ni fallor res in meras conjecturas abit. Quis enim carcer cui inclusus Paulus fuit? An ut vult BARONIUS, (h) Cyzicenus ille, quem refert BEDA (i) Cyzici in urbe Asiae fuisse, & ob altitudinem Bython seu profundum maris dictum? Respondet ESTIUS, (k) Cyzici nunquam prædicasse Paulum? An ergo carcer ille interior A& XVI. 23. memoratus? At in hoc non totam diem atque noctem Paulus mansit; nec carcer ille naufragio fuit periculosior? Nam Apostolus cum SILLA virgis cæsus carceri quidem includebatur, mox autem per nocturnum terræ motum liberatus, honeste & indemnis inde exire poterat. (l) Majori ergo jure ultima verba cum proxime præcedentibus de marino Pauli periculo accipimus, eundemque per noctem atque diem in profundo maris transegisse statuimus.

(a) lib. X. Poematum de bello Punico secundo v. 591. (b) lib. XI. v. 22. (c) Mosellæ v. 144. (d) Homil. VIII. p. 50. (e) in Poli Syn. Critic. (f) ibid. (g) de quo lege Joh. Philippi Pseifferi Antiquit. Græcar. lib. II. c. 24. p. 230. (h) ad annum Christi 58. (i) ap. Corn. à Lap. in h. l. (k) Comm. ad h. l. (l) lege Casp. H. Sandbageni Theologij. Sendschreiben P. II. p. m. 9.

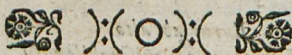
s. IV.

Neque est ut III. excipiat AMELIUS: *Paulum in profundo maris per $\nu\lambda\chi\theta\eta\mu\epsilon\zeta\omicron\nu$ hæsisse, magnum certe est miraculum, Spiritui Sancto in Scripturis minime omittendum? Ubi vero hujus rei reprehendimus historiam?* Nam i. regerimus: Non omnia, quæ unquam contingere, miracula statim etiam in scripturis depingi fuit. Multa dantur Christi & Apostolorum miraculose perpetrata facinora, quæ leviter saltem atque strictim in sacris monumentis tacta sunt. confer. Matth. IX. 35. XIV. 35. Act. II. 43. VI. 8. Sane mirum & miraculo non minus est, quod Paulus è triplici naufragio feliciter evaserit, ejus tamen rei in Scripturis nullibi, nisi in hoc loco 2. Corinth. XI. unquam facta mentio. Quæ enim ex Act. XXVII. huc nonnulli applicant, plane aliena sunt & multo recentioris, quam ut huic Paulinæ refectioni accommodari queant. Nam longe post conscriptam posteriorem ad Corinthios Epistolam hæc, quæ Act. XXVII. legimus accidisse, notarunt Viri magna eruditione conspicui, velut BARONIUS, (a) LUDOVICUS CAPELLUS, (b) JOHAN. LIGHTFOOTUS, (c) JACOBUS USSERIUS, (d) & B. DN. D. PETRUS GRUNBERGIUS. (e) Quid ergo mirum, si & miraculosum Pauli periculum in profundo maris perpeßsum in hoc uno loco ruditer saltem monstratur. Sed II. nec opus est, ut tam notabile huic loco subternamus miraculum. Cur ita temere cum ANSHELMO & HAYMONE (f) existimabimus Paulum ad exemplum Jonæ ex naufragio in profundum maris demersum, ibidemque per $\nu\lambda\chi\theta\eta\mu\epsilon\zeta\omicron\nu$ Divina ope servatum esse, donec liberari posset? Anne suppetit facilior rei expediendæ ratio? Egregia sane sunt DAN. HEINSII cogitata, (g) quibus verba $\nu\lambda\chi\theta\eta\mu\epsilon\zeta\omicron\nu$ *εν τῷ βυθῷ πεποίνια* proverbialiter & hyperbolice posita esse arbitratur, ad indicandum summum, in quo Paulus versatus fuit, periculum, atque debere ita exponi, quod in scopulis faxis aut undis hæserit Apostolus, ceu illi quos apud Poetam:

*Eurus ab alto
In brevia & Syres urget miserabile visus
Illiditq; vadis atq; aggere cingit arena.*

utraque nempe & profundi & maris significatione combinata, quod suo fundamento non destituitur. Nam & Græci curam βυθῶ illi cui maris tribuunt. Hinc DIO CHRYSOSTOMUS (b) εἰ μὲν εἰδὲ τὰ ἐν τῷ βυθῷ χροῖ λανθάνειν αὐτῶν· ἢ λήσεται περιπεσὼν ὑφάλοις πέτραις ἢ αἰδήλοισι ἐρμασι. Sed neque qua in profundo ignorare potest: alias enim petris in mari abditis occultisq; scopulis ignarus impingeret. Vel simplicior adhuc redditur expositio, si dicimus, Paulum naufragum die una atque nocte in alto mari sine nave esse jactitatum, aut quadam fractæ navis parte in aquis sese sustentasse. Habemus sane hac ratione antiquissimum Syrum interpretem plane ὁμόληφον, quando vertit: per diem & noctē הוּיָת כִּימָה כִּימָה לַלַּי לַלַּי sine nave in mari sui. Quocum faciunt Græca Scholia (i) νυχθήμερον δὲ νηχομένην διεγένετο κατὰ νεωτέρων. JOH. CHRYSOSTOMUS (k) scribens: νυχθήμερον &c. Quidam ita id accipiunt, quod in medio maris fuerit; alii vero quasi natans; quod quidem ad similitudinem veri magis accedit. Nam illud ne admiratione quidem dignum est: neque ita positum fuisset, tanquam naufragio majus. THEODORETUS (l) item νυχθήμερον &c. inquires, i. e. Scapha dissoluta totam noctem diemque huc & illuc à fluctibus impulsus transegi. Quibus similia habent AMBROSIIUS, (m) OECUMENIUS, (n) & alii. Sic ergo firma adhuc perstat Lutheri, quam defendimus, sententia; THEOPHILO autem AMELIO defensa veritas penitus expirat.

(a) in Annalibus ad annum Christi 58. §. 42. (b) Hist. Apost. p. 26. coll. cum p. 72. adde p. 63. (c) Chronologia ad ann. 58. (d) in Annalib. V. & N. Test. p. m. 673. edit. Bremens. 1686. (e) in Actis Apostolor. Bibl. Rostochi 1705. edit. p. 12. & 16. (f) ap. Cor. à Lapide ad h. l. (g) Exercit. Sacr. ad h. l. p. m. 411. (h) Orat. 3. de regno. (i) ap. Drusum in Criticis Anglic. (k) Hom. XXV. in II. ad Cor. (l) ad h. l. p. 254. (m) ad h. l. (n) ad h. l.

00 A 6445

ULB Halle 3
002 937 573

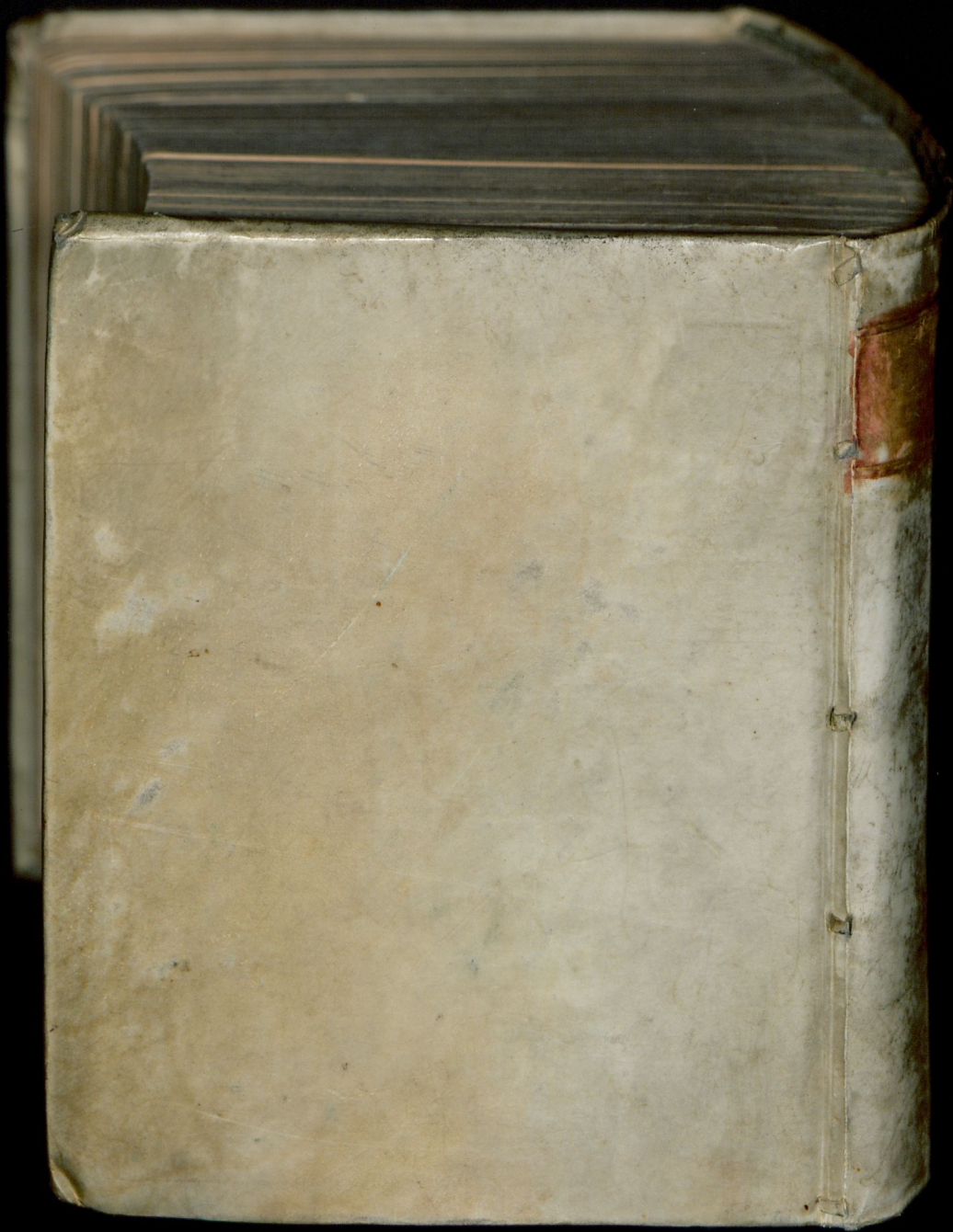
5b.

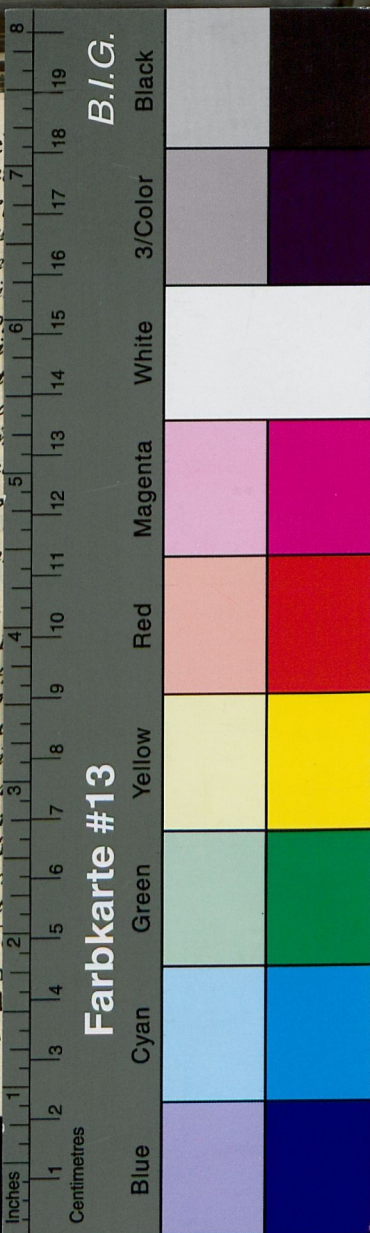
12

1017

HL 96.

DISPUTATIO PHILOLOGICA, 57 57
Evincens

I. CANES LAZARUM Luc. XVI, 21.
ACCEDENTES NON ESSE DIVITIS EPU-
LONIS SERVOS.

II. PAULUM II. COR. XI, 25. ΝΥΧΘΗΜΕΡΟΝ
NON IN CARCERE, SED IN PELAGO NAU-
FRAGUM TRANSEGISSE.

Opposita

THEOPHILO sic dicto AMELIO,
Novo cuidam Ephemeridum Philologicarum Autori,

Quam

AUXILIANTE DEI GRATIA,

RECTORE ACADEMIÆ MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO ET EXCELSISSIMO PRINCIPE ac DOMINO

DOMINO FRIDERICO
WILHELMO,

REGNI PRUSSICI, FLECTORATUS ET PROVINCiarUM
BRANDENBURGICARUM HÆREDE &c. &c. &c.
CONSENTIENTE AMPLISSIMO PHILOSOPHORUM ORDINE,
IN ACADEMIA PATRIA

Pro Receptione in Facultatem

publica ventilationi exponit

PRÆSES

M. CHRISTIANUS GABRIEL

Regiom. Pruss.

RESPONDENTE

CHRISTOPHORO Langhanssen/

Regiom. Pruss.

Anno MDCCXII, die XXIII. Aprilis, H. L. Q. C.